

Степанюк Руслан Леонтійович, професор
кафедри криміналістики та судової
експертології факультету № 1 Харківського
національного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ КРИМІНАЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

Становлення України як правової демократичної держави неможливе без неухильного дотримання прав і свобод людини в правозастосовній діяльності. Особливо це актуально для роботи органів правопорядку, спрямованої на протидію злочинності. Причому вагому роль у розробленні ефективних засобів і методів виявлення та розслідування злочинів відіграє наука криміналістика. Вона має динамічно розвиватись у сучасних умовах реформування кримінальної юстиції. Проте слід констатувати, що в нашій державі вона поки що недалеко відійшла від радянської криміналістики. Це цілком закономірно, адже саме наука того періоду найбільше вплинула на українську криміналістику. Пострадянський етап розвитку останньої, який триває з 1991 року донині, характеризується намаганням трансформувати тогочасні підходи до умов функціонування демократичної держави. Кардинального відходу від парадигм радянської криміналістики фактично не спостерігається.

Однією з причин такого становища є відсутність фундаментальних праць з історії криміналістики, її природи та методології. Загальновідомо, що без знання минулого не можна побудувати майбутнє. Так, слід констатувати відсутність в Україні монографічних досліджень історії вітчизняної криміналістичної науки. Виняток становлять лише наукові дослідження з питань внеску в науку окремих вітчизняних і зарубіжних учених, а також розвитку й становлення експертно-криміналістичних науково-дослідних установ. Водночас вони не мають комплексного характеру. Тому найбільш вивченою залишається історія радянської криміналістичної науки, переважно з позицій радянських і російських криміналістів. Чимало їхніх стверджень є заангажованими, зважаючи на специфіку політичних режимів. Тому нагальною є потреба в здійсненні спроби об'єктивно висвітлити історію науки та, відповідно, оцінити наявні напрацювання в галузі теорії криміналістики, урахувавши не лише загальновідомі погляди на певні проблеми, а й вплив на розвиток наукової думки політичних репресій стосовно науковців у СРСР 1930-х років, «боротьби з космополітизмом» у науці 1940–50-х років, піднесення марксизму-ленінізму фактично до рівня державної релігії тощо.

Оскільки сучасний розвиток системи кримінальної юстиції в Україні здійснюється шляхом відходу від радянської моделі, слід передусім критично оцінити наявні підвалини криміналістичної науки та вирішити питання про доцільність подальшого їх використання.

Наприклад, у реаліях сьогодення до кримінальної процесуальної діяльності належать негласні слідчі (розшукові) дії, тактика проведення яких, очевидно, має бути розроблена в межах криміналістичної тактики. Проте за радянських часів з криміналістики виокремилась наука оперативно-розшукової діяльності, співвідношення якої з криміналістикою в питаннях тактичного забезпечення розслідування навіть тоді було до кінця не визначеним, а сьогодні – взагалі є незрозумілим. Тому розв'язання цієї проблеми має принципово важливе значення.